

Shahid Bahonar
University of Kerman

Manifestations of Persistence in the Novel "My Little Name is Belqas "

Faramarz Alikhani ^{1✉}, Hossein Yazdani Ahmadabadi ², Ayub Moradi ³, Behnaz Alipour Gaskar ⁴, and Maryam Zamani ⁵

1. Corresponding author, PhD student in Persian Language and Literature, Payam Noor University, South Tehran. E-mail: faramarzalikhani993@gmail.com
2. Associate Professor, Department of Persian Language and Literature, Payam Noor University, Tehran, Iran. E-mail: ah-yazdani@pnu.ac.ir
3. Associate Professor, Department of Persian Language and Literature, Payam Noor University, Tehran, Iran. E-mail: ayoub.moradi@pnu.ac.ir
4. Associate Professor, Department of Persian Language and Literature, Payam Noor University, Tehran, Iran. E-mail: Alipour.gaskeri@pnu.ac.ir
- 5- Assistant Professor of Persian Language and Literature, Payam Noor University, Tehran, Iran. E-mail: maryamzamani@pnu.ac.ir

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article Article history: Received: 30 November 2024 Received: 27 May 2025 Accepted: 17 July 2025 Published online: 3 September 2025 Keywords: Islamic Revolution, Sustainability literature, Presence of women in the war, Belqis Soleimani, Rabor county.	The Islamic Revolution of Iran, led by Imam Khomeini (RA) in the contemporary century, launched a new era in the field of sustainability literature in Iran. This revolution, which relied on the teachings of the school, religion, ritual, and the capabilities of the people, ruled over this country without the help and assistance of the powers of that time, which is unprecedented among the revolutions of the contemporary world. It was able to create discourses of resistance and sustainability against the forces of oppression and tyranny, inspired by the pure thoughts of the Prophetic School (PBUH) and the pure Imams (AS), headed by the Ashura School, to bring a new message to the ears of freedom-loving people and anti-tyranny societies worldwide. In this regard, inspired by all the characteristics of the literature of sustainability, orators have tried to leave behind significant works in this literary genre and whisper the call of unity and perseverance in the ears of the oppressed and freedom-seeking people of the Islamic world, and strengthen this spirit among this group, while at the same time engaging in a cultural, literary, social, political, economic, etc. battle with oppressive systems. Among these orators, one is Ms. Belqis Soleimani, who has addressed the subject of sustainability literature in her works and in most of her works writes about the revolutionary spirit of the people of Rabar, the birthplace of day lions and night martyrs, and about the efforts and contributions of the people of that city in the victory of the Islamic Revolution and the sacred defense for future generations. This issue is examined in the novel in question in a descriptive-analytical manner.

Cite this article: Alikhani, Faramarz. Yazdani Ahmadabadi, Hossein. Moradi, Ayub. Alipour Gaskar, Behnaz. & Zamani. Maryam. (2025). Manifestations of Persistence in the Novel "My Little Name is Belqas". *Journal of Resistance Literature*, 16 (31), 137-150. <http://doi.org/10.22103/JRL.2025.24416.3002>

© The Author(s).

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman.

DOI: <http://doi.org/10.22103/JRL.2025.24416.3002>

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

The Islamic Revolution of Iran, thanks to the efforts of its founder and architect, Imam Khomeini, and the brave men and women of this land, which reached its final conclusion in 1979, is a remarkable and dazzling phenomenon in the current century among human societies, a motivator and hope-creator among Islamic nations, which, with its excellent characteristics, has been able to lay the foundation for a fundamental transformation and spiritual and moral renewal in the generation after the revolution. Since the Islamic Revolution in Iran was not just a pure political transformation, which only targeted the political structure and government changes, therefore; It has created fundamental changes in all aspects, economic, military, educational, cultural, political, and literary, and has had the talent and ability to align all classes and classes of people with its revolutionary movements in all scenes and fields.

One of these classes are the orators of the Islamic Revolution School. And from the very beginning, with the introduction of spiritual, cultural vocabulary, sacred spaces, martyrdom, idealism, Ashura studies, Ashura thinking, the pure Alawi school, the culture of the front and war and sacrifice, based on the pure school of Islam and inspired by this rich culture, a special style called sustainability literature was established in the literature of this border and land, which has not only not lagged behind other types and styles, but has also become far ahead in the literary arenas, so that it has all the characteristics of a literary style and type.

In this regard, the orators of this land, relying on the bravery of the warriors and their spirit of sacrifice and dedication, have been able to create outstanding literary creations and leave behind remarkable works in this field. The novel "My Little Name is Balqis" is one of the works that deals with the dissatisfaction of the people of Raber County, the birthplace of the brave heavenly men, the dissatisfaction with the tyrannical government and the oppression of the powerful masters against the hardworking and oppressed society, and the bravery of the people of this system in defending the land and the culture of martyrdom. the point of view of the present article is to examine the manifestations of sustainability literature with reference to this novel.

2. Methodology

This study was conducted using a descriptive-analytical method and employed documentation and document analysis.

3. Discussion

Soleimani is among the women writers who, although she was not living on the borders during the Balqis arena of the Sacred Defense to record eyewitness memories of the war atmosphere and war literature as a writer witnessing the events for the second and subsequent generations of the war and revolution, was closely present and witnessed the air attacks by the Ba'ath regime ruling Iraq on Tehran and in most of her works, she refers to those war crimes. The writer spent her life until the end of her theoretical secondary education in the city of Rabor and witnessed the funerals of many martyrs who crimsoned the soil of this land with their blood; she has recorded her lived experiences from that time within her writings.

In this work of hers, the writer even mentions a village with a very small population, meaning a village of only three families, which offered its share to the ideals of the Islamic Revolution. Although we must not forget the villages of "Ganjān," "Qanāt Malek," etc., which were in the vicinity of her birthplace and offered great men like Sardar Haj Qasem Soleimani to the lofty goals of the Islamic Republic and the Hussaini movement.

The active participation and involvement of women in revolutionary and cultural organizations is among the subjects that have not escaped the astute observation of the author in his works. This is especially evident in the text of the novel in question, which addresses the role and performance of women in our beloved Islamic Iran. One cannot speak of the epic of men in the war and the battle of truth against falsehood without also speaking of the struggles of the lionhearted women of this land, or concealing their merits. Were it not for these women—these wellsprings of comfort for the families of the combatants and the brave men on the battlefields—we would undoubtedly never have achieved the successes and honors bestowed upon us during the Revolution and the years of the Sacred Defense. We consider a major portion of these successes to be indebted to the wifely and maternal efforts of the women of this homeland.

The female characters in Soleimani's works are not of the kind who participate from a distance; rather, they are consistently present at the very heart of revolutionary movements:

"The martyrs would arrive; we would walk behind their coffins, chant slogans, weep, and then get into the dusty Land Rovers of the Revolutionary Guards. We would take the martyr to their village, bury them, and return" (Soleimani, 2019: 92).

In This of Soleimani's works, repeated references are made to their efforts and struggles, along with other village youth, against the ideas of the oppressive monarchy, the ruling landowners, and the suffocating atmosphere resulting from the tyranny of the arrogant powers in their local area. The narrative actively describes the involvement of herself and like-minded boys and girls:

"The Revolution had not yet succeeded in changing the oppressive landowner-tenant structure of the village. Consequently, long after the Revolution's victory, the children of the landowners still dared to raise a hand against the underprivileged children. My younger brother—who had by then also become a revolutionary—and I, together with one of the most devoutly Hezbollahi revolutionaries in the village, who happened to be a newly emerged young man, hastily convened an urgent meeting. We had to do something. If we did not curb the transgressions of the arrogant oppressors, they might well forget that a revolution had even taken place and that it was the barefooted who were destined to be the inheritors of the earth. That night, with a can of kerosene, we went to the old school's volleyball net. We set it ablaze and then issued a sternly worded manifesto" (Ibid: 96).

In addition, a prominent feature of Ms. Soleimani's prose in her analysis of Resistance Literature is the emphasis, throughout much of her work, on highlighting the role of the people of Rabor County (her birthplace) and the presence of women in the process of formative revolutionary movements and the ultimate victory of the Islamic Revolution. This includes their participation in marches, public demonstrations against the Shah's regime, and the triumph of the Islamic Revolution across all spheres: military, educational, cultural, economic, and in achieving self-sufficiency. This focus is particularly apt, given the spirit of sacrifice and jihad exhibited by the people of Rabor, who have presented renowned martyrs, freed prisoners of war, and veterans dedicated to the ideals of the Revolution. Among these heroic figures is the Commander of Hearts, Haj Qasem Soleimani, and his comrade, the martyr Saeed, whose names eternally shine in the annals of popular literature resisting tyrannical regimes.

Also, this committed author seizes every opportunity to engage with revolutionary themes, commemorating revolutionary events and the widespread participation of the people in revolutionary organizations. She writes:

"The Revolution should not have remained a distant abstraction. It needed to be made tangible; that is why we frequently spoke of 'social monotheism' in those days. We were supposed to reach home, like Odysseus, but the reality is that everyday life is based on sound reason, and a revolutionary life is miles apart from sound reason" (Soleimani, 1398/2019: 84).

Among contemporary female writers, Balqis Soleimani's pen possesses a unique capability to eloquently express the pristine moments of the Islamic Revolution's victory against the Shah's regime, as well as the popular fervor and excitement in overturning the monarchy and monarchists. She documents

the participation of her hometown's people in the streets, the resonating chants of "Allahu Akbar" day and night, and the revolutionary anthems sung in unison with other cities. She writes:

"My brother speaks of the Shah's oppression—not now, in 1979, but even before. Two years prior, around the time he brought me Samad Behrangi's *The Little Black Fish* and Dr. Shariati's *Farewell to the City of Martyrdom*, he himself was reading the small publications from the 'Rah-e Haq' institute in Qom. When my brother curses the Shah, the entire world—all eyes and ears, the stones and bushes of the farm, and the blue sky—seem to be in the service of the dread apparatus of SAVAK" (Ibid: 74).

4. Conclusion

By examining the novel "My Little Name is Balqis", which is the basis of this research, the following results were obtained:

The author has a special look at the revolution and its consequences and the lives of the people on the eve of the victory of the Islamic Revolution, the war and the sacred defense; in Ms. Belqis Soleimani's narration, the presence of women during the revolution and the period of the sacred defense is vividly and actively depicted; this novel is an autobiographical work in which the author's life story is accompanied by detailed illustrations and a deep feminine perspective on the issues of war, which is one of the main features of this novel; following the cultural atmosphere that the sacred defense opened up for writers, an opportunity was provided for the emergence and growth of new talents such as Belqis Soleimani to create realistic images of the tyranny of the people and the struggle of the people of the villages of this city. Based on the study and analysis of this novel, the protection of religion, love of homeland, tyranny, and other components and ideals of sustainable literature are among the most important issues addressed in this novel.

شماره چاپی: ۶۸۸۱ - ۲۰۰۸

شماره الکترونیکی: ۱۰۲۲ - ۲۸۲۱

ادبیات پایداری

Homepage: <https://jrl.uk.ac.ir>

دانشگاه شهید بهشتی، تهران

جلوه‌های پایداری در رمان «نام کوچک من بلقیس»*

فرامرز علیخانی^۱، حسین یزدانی احمدآبادی^۲، ایوب مرادی^۳، بهناز علیپور گسگری^۴، و مریم زمانی^۵

۱. نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: faramarzalikhani993@gmail.com

۲. دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: ah-yazdani@pnu.ac.ir

۳. دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: ayoob.moradi@pnu.ac.ir

۴. دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: Alipour.gaskeri@pnu.ac.ir

۵. استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: maryamzamani@pnu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی (ره) در قرن معاصر، دوران جدیدی را در حوزه ادبیات پایداری در کشور، به وجود آورد. این انقلاب که بر آموزه‌های مکتبی، دینی، آیینی و توانمندی‌های مردم تکیه داشت، بدون بهره‌گیری از کمک و مساعدت قدرت‌های آن زمان، فضای جدیدی را بر این کشور حاکم کرد، که در بین انقلاب‌های جهان معاصر بی‌سابقه بود؛ و توانست با ایجاد گفتمان‌های مقاومت و پایداری در برابر قدرت‌های زورمدار و ستم‌پیشه با الهام از اندیشه‌های ناب مکتب نبوی (ص) و ائمه اطهار (ع) و در رأس آن‌ها مکتب عاشورا، حرف تازه‌ای در سطح جهان به گوش مردم آزادی‌خواه و جوامع ضد استبداد برساند. در این راستا، سخنوران با الهام از تمام ویژگی‌ها ادبیات پایداری سعی داشته‌اند در این نوع ادبی، آثار قابل توجهی از خود به یادگار بگذارند و یا در دل نوشته‌های خود، از دفاع مقدس و جان‌فشانی‌های زنان و مردان مبارز بنویسند و به این مهم، بپردازند. از جمله این سخنوران، خانم بلقیس سلیمانی است که در بیشتر آثار خود، به موضوع ادبیات پایداری پرداخته است و از روحیه انقلابی مردم زادگاهش - شهرستان رابر - و از تلاش و سهم مردم آن سامان، در پیروزی انقلاب اسلامی و دفاع مقدس برای نسل‌های آینده نوشته است و موضوع موردنظر در رمان <i>نام کوچک من بلقیس</i> ، به صورت توصیفی - تحلیلی بررسی شده است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۹/۱۰	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۳/۶	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۴/۲۶	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۶/۱۲	
کلیدواژه‌ها: انقلاب اسلامی، ادبیات پایداری، حضور زنان در جنگ، بلقیس سلیمانی شهرستان رابر.	

***استناد:** علیخانی، فرامرز؛ یزدانی احمدآبادی، حسین؛ مرادی، ایوب؛ علیپور گسگری، بهناز؛ زمانی، مریم. (۱۴۰۳). جلوه‌های پایداری در رمان «نام کوچک من بلقیس».

ادبیات پایداری، ۱۶ (۳۱)، ۱۵۰-۱۳۷.

DOI: <http://doi.org/10.22103/JRL.2025.24416.3002>

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه شهید بهشتی، تهران

۱. مقدمه

یکی از موضوعات اساسی در جامعه‌ی بشری امروز، بیداری امت اسلامی است که ریشه‌های این بیداری، به مبارزات صدر اسلام علیه فرهنگ استبدادی، و قیام اباعبدالله‌الحسین (ع) در راه احیای حق و زنده نگه داشتن مکتب اسلام و اندیشه‌های اسلامی برمی‌گردد.

«بیداری اسلامی، جنبشی اصلاحی است که با شناخت واقعیت‌های موجود در جامعه اسلامی از دو قرن پیش، آغاز شده و در صحنه‌های علمی و عملی، روز به روز، تکامل یافته؛ و تا امروز ادامه دارد و در حال حاضر، به عنوان یک واقعیت در صحنه سیاسی و اجتماعی جهان اسلام و دنیای بشریت، نقش آفرینی می‌کند» (خواجeh سروی، ۱۳۹۱: ۹۹).

انقلاب اسلامی در ایران، تنها یک تحول سیاسی محض نبوده است بلکه در تمام جنبه‌ها از جمله فرهنگی و ادبی، تحولات بنیادینی به وجود آورده است و این استعداد و توانایی را داشته است که تمام اقشار و اصناف مردمی را با حرکت‌های انقلابی خود، در تمام صحنه‌ها و زمینه‌ها همگام و همسو سازد که یکی از این اقشار، سخنوران مکتب‌نشین مدرسه انقلاب اسلامی می‌باشند و از همان اوان با ورود واژگان معنوی، فرهنگی، فضاهای قدسی، شهادت‌طلبی، آرمان‌خواهی، عاشورا پژوهی، عاشورا اندیشی، مکتب ناب علوی، فرهنگ جبهه و جنگ و ایثارگری براساس مکتب ناب اسلام، و با الهام از این فرهنگ غنی، به ادبیات این مرز و بوم، سبکی در نوع خود عالی پی‌ریزی شد که نه تنها از دیگر انواع و سبک‌ها عقب نمانده است، بلکه به مراتب، پیش‌تاز در عرصه‌های ادبی هم شده است به طوری که تمام ویژگی‌های یک سبک و نوع ادبی را دارا می‌باشد. به گفته «هاورز»، که در خصوص ارزش یک سبک گفته است: «عمده‌ترین کارکرد تاریخی مفهوم سبک، این است که به منزله یک استاندارد یا معیار دآوری و سنجش، تعیین می‌کند که یک اثر ویژه تا چه اندازه، نماینده زمان خود یا جنبه‌ای از آن است و تا چه اندازه، با آثار دیگر در همان دوره یا نمونه کلی و مشابه پیوند نزدیک دارد» (هاورز، ۱۳۵۵: ۲۰۹-۲۱۰).

۱-۲. بیان مسئله

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، دوران هشت سال دفاع مقدس، فضایی تازه در ادبیات معاصر کشور، فراهم کرد. این فضای تازه، برای بازنمایی و روایت‌گری دوران دفاع مقدس، با حضور بانوانی همچون بلقیس سلیمانی، در جبهه فرهنگی موجب ثبت تصاویر واقعی و دقیق از آن دوران، گسترده‌تر و آشکارتر گردید. بلقیس سلیمانی، از جمله نویسندگانی است که با خلق آثاری همچون رمان «نام کوچک من بلقیس»، بسیاری از مفاهیم و ارزش‌های انقلابی و فرهنگ جنگ و عملکرد رزمندگان اسلام را به تصویر کشیده است. رمان «نام کوچک من بلقیس» از جمله آثاری است که قسمت‌هایی از آن، به نارضایتی مردم شهرستان رابر از حکومت ستم‌شاهی و ظلم اربابان قدرتمدار به زحمتکشان و مستضعفان؛ و رشادت‌های مردم این سامان در دفاع از مرز و بوم و فرهنگ شهادت می‌پردازد. بنابراین، دیدگاه مقاله حاضر، بررسی موضوعات مطرح شده و مولفه‌های پایداری در رمان «اسم کوچک من بلقیس» است.

۱-۲. پیشینه تحقیق

با توجه به گستره موضوع ادبیات پایداری، آثار قابل توجهی درباره ادبیات و دفاع مقدس، به صورت مقاله و یا کتاب به نگارش درآمده‌اند؛ برای نمونه:

کتاب «تفنگ و ترازو» اثر خانم سلیمانی؛ که در آن، به نقد و بررسی ادبیات جنگ، و همچنین معرفی تعدادی از آثار جبهه و جنگ اشاره شده است. با وجود این، موضوع مقاله حاضر، در کتاب مذکور و سایر آثار این نویسنده با این رویکرد، تاکنون مغفول مانده است.

از جمله آثاری که در زمینه ادبیات مقاومت و پایداری، به صورت مقاله و کتاب در نگاشته شده‌اند، می‌توان به نمونه‌های زیر، اشاره کرد:

«نیم نگاهی به هشت سال قصه جنگ» اثر رضا رهگذر (۱۳۷۰)؛ «نامه پایداری» اثر احمد امیری خراسانی (۱۳۷۸)؛ پایان‌نامه «رجزهای یورش عاشورایی» اثر غلامرضا رحمانی (۱۳۷۱)؛ «نقد و تحلیل ادبیات انقلاب اسلامی» اثر منوچهر اکبری

(۱۳۷۱)؛ مقاله «زن، اسوه‌های پایداری در دو رمان علی‌احمد باکثیر وحسین فتاحی» اثر اکرم رخشنده‌نیا و همکاران (۱۳۹۶)؛ «بررسی مضامین عرفانی در شعر دفاع مقدس» اثر عنایت‌الله شریف‌پور و همکاران (۱۳۸۸)؛ «ادبیات داستانی جنگ در ایران» اثر سعیدی (۱۳۹۵)؛ «سرود ارون» اثر منیژه آرمین (۱۳۶۸) و... که با درونمایه پایداری و مقاومت نوشته شده‌اند.

۱-۳. اهمیت و ضرورت پژوهش

بلقیس سلیمانی، در بین رمان‌نویسان حوزه ادبیات پایداری، جایگاه ویژه‌ای دارد و همچنین با توجه به اینکه وی، بخش اعظمی از آثار داستانی خود را به فرهنگ دفاع مقدس اختصاص داده است؛ جای خالی پژوهشی که رمان «نام کوچک من بلقیس» را از منظر جلوه‌های پایداری، بررسی کند؛ اهمیت دارد.

۲. بحث و بررسی

ادبیات مقاومت و پایداری، تصویرگر ایثارگری‌های مردان و زنان از جان‌گذشته‌ای است که در شرایط بحرانی، دست از جان شسته و به دفاع از ارزش‌ها، دین، ناموس و کشورشان برمی‌خیزند و مصداق آیه «والذین جاهدوا فینا لنهیدنهم سبلنا و إن الله لمع المحسنین» (عنکبوت، ۶۹/۲۹ : ۳۹۶) هستند؛ گاهی سرگذشت زنان، مردان و کودکان بی‌دفاعی است که مورد حمله‌های وحشیانه دشمن قرار می‌گیرند.

ادبیات پایداری همان‌طور که از نامش بر می‌آید، دارای محورهای اساسی ذیل می‌باشد: «۱- طرح آرمان‌ها و تفکرات؛ ۲- بیان شجاعت و ستایش فتوحات؛ ۳- یادبود جنگ و سوگ‌سرایی» (صنعتی، ۱۳۸۹: ۲۸). این نوع ادبی، شناسنامه تاریخی و جغرافیایی هر ملتی است و می‌تواند جهان‌شمول و فرا زمان و مکان باشد و در واقع، ترسیم‌گر روحیه جوامع مظلوم و ستمدیده است که مورد حمله و هجوم اقوام مهاجم قرار می‌گیرند و به پاسداری از جان، ناموس، دین و کشورشان مجاهدت می‌کنند. ادبیات انقلاب اسلامی، ادب ایستادگی و پایداری فرهنگی ملتی است که به مرزهای خودباوری قدم می‌گذارند و امروز این نوع ادبی، یک حقیقت انکارناپذیر است.

«ادبیات منشور بعد از سال ۱۳۵۷ بر مبنای دو محور عمده است؛ که محور اول، بیشتر حول محور ادبیات دفاع مقدس می‌چرخد و محور دوم، متأثر از جریان‌های جدید فکری، ادبی و شیوه‌های نوین داستان‌نویسی است که موضوعات مختلفی را در بر می‌گیرد» (گرچی، ۱۳۹۹: ۱۸۶).

در جریان انقلاب، با شروع جنگ تحمیلی، گروهی از نویسندگان با خلق آثار داستانی رئالیست خود، به تهییج و تشویق روحیه تمام‌اقتدار پرداختند که این آثار در بُعد تبلیغی، رسالت عظیمی برعهده داشت و گروهی دیگر، به پیام و محتوای داستان می‌پرداختند؛ و دسته‌ای دیگر، نویسندگان حرفه‌ای بودند که نیم‌نگاهی به مسایل جنگ داشته‌اند. «جنگ و مسایل مربوط به آن، در آثار این دسته نویسندگان، به شکل محوری و مرکزی نمود نیافته است؛ از طرفی، این نویسندگان، بیشتر به مسایل حاشیه‌ای جنگ مثل بمباران و فضای پشت جبهه پرداخته‌اند و کمتر به مسایل مرکزی جنگ همچون هجوم دشمن و مقاومت مردم توجه کرده‌اند» (سلیمانی، ۱۳۸۰: ۴۵-۴۶).

وقوع جنگ تحمیلی و شکل‌گیری وحدت حماسی میان مردم و همدلی ملت و دولت با یکدیگر در پی حمله رژیم عراق و اشغال خاک کشور، ایران پس از انقلاب را در بحرانی پیچیده قرار داد که خود به پیدایی گفتمانی جدید به نام «گفتمان ادبیات انقلاب اسلامی» (دفاع مقدس) منجر شد.

در کنار مردان نویسنده‌ای که در عرصه ادبیات پایداری و دفاع مقدس هنرنمایی می‌کردند، زنان داستان‌نویسی هم که از سال‌های قبل از پیروزی، در جامعه ادبی، مشهور بودند؛ پس از انقلاب با رویکردی جدید به کار خود ادامه دادند و در این راه، اهتمام ویژه‌ای داشتند و با شهرتی که به دست آوردند، موجبات تشویق و دلگرمی دیگر بانوان شدند و در دوره‌های بعد، با حرکت‌ها و ظهور داستان‌نویس‌هایی نظیر سیمین دانشور، شهرنوش پارس‌پور، منیرو روانی‌پور و... نویسندگان دیگری همچون بلقیس سلیمانی وارد عرصه داستان‌نویسی شدند و قلم و بیان خود را وقف ادبیات پایداری کردند و روایت‌گر وقایع و حوادث مبارزات دوران انقلاب، پیروزی انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی شدند.

در این بخش از مقاله تلاش خواهد شد، شواهد متنی موجود در زمینه ادبیات پایداری در اثر مذکور، همراه با بررسی مسایل مرتبط با جنگ، دفاع مقدس، شهید، شهادت، ایثارگری، حضور زنان و مردان در تشکلهای انقلابی، انقلاب اسلامی، انقلاب و تغییر برخی از نامها و سایر مسایل سیاسی مرتبط با موضوع مورد بررسی قرارگیرد.

۱-۲. جنگ، دفاع مقدس، شهید و شهادت و ایثارگری

ادبیات جنگ، مثل هر نوع ادبی دیگر، فراز و نشیبهای زیادی را پشت سر گذاشته؛ و از «دغدغه‌های اصلی نویسندگان ادبیات جنگ در مقاطع گوناگون، به تصویر کشیدن جنگ از زوایای گوناگون بوده است» (سلیمانی، ۱۳۸۰: ۱۱). از آنجا که نویسنده، زندگی خود را تا پایان تحصیلات متوسطه، در شهر رابر سپری کرده؛ شاهد تشییع پیکر شهیدان در شهر خویش بوده و آن دوران را در نوشته‌هایش ثبت کرده است:

«دومین مرگ، شهادت یکی از بچه‌های شهر کوچک بود که پسری خوش‌چهره و شوخ و شنگ بود. هر وقت از کنار من یا دخترهای دبیرستانی رد می‌شد، سرعتش را کم می‌کرد و داد می‌زد، عروس مادر من می‌شی؟ جسد آن پسر شوخ و شنگ تا وقتی من در منطقه بودم، پیدا نشد» (۱۳۹۸: ۹۲).

نویسنده، در آثارش به نام روستاها و نقش آن‌ها در پرورش قهرمانان اشاره کرده است، از آن میان می‌توان به «گنجان»^۱ و «قنات‌ملک» اشاره کرد که مردان بزرگی همچون سردار حاج قاسم سلیمانی را در بطن خود، پرورده‌اند؛ و یا به روستایی بسیار کم‌جمعیت (با سه خانوار) اشاره می‌کند که جوانی از اهالی آن، به شهادت رسیده بود:

«مرگ، حالا در کوچه و خیابان بود، هرکسی ممکن بود، طعمه‌اش باشد. یادم است، یکی از کسانی که طعمه او شد و مرا شوکه کرد، پسر چوپانی بود که همیشه او را می‌دیدم. اهل روستایی سه خانواری نزدیک روستای ما بود. شنیده بودم، به یکی از دوستانم نظر دارد. سرباز که شد، گاهی با کله تراشیده او را می‌دیدم و یقین داشتیم او هم مثل خیلی‌های دیگر بعد از بازگشتش از سربازی، چوپانی را می‌بوسد و زمین می‌گذارد. شبی که جسدش را به خاک سپردیم تا صبح نخوابیدم، اولین شهیدی بود که از نزدیک می‌شناختم» (همان: ۹۲).

افزون بر این، نویسنده، حضور در آئین تشییع پیکر شهدا را وظیفه شرعی خود می‌داند: «در همان روزهایی که در اصفهان بوده‌ام، آن‌طور که در خاطرم مانده، سیصد شهید را در یک روز تشییع کردند» (همان: ۱۰۸)؛ بنابراین، نویسنده در هر جایی از این کشور پهناور هم که باشد، به محض اطلاع از تشییع پیکر شهدا و یا بمباران هوایی، به صفوف تشییع می‌پیوندد و برایش فرقی ندارد که خانواده شهدا را می‌شناسد، همشهری او هستند یا خیر.

اگرچه، نویسنده در دوران دفاع مقدس، مرزنشین نبوده تا به عنوان شاهد، خاطرات دیداری از فضای جنگ، برای نسل‌های بعد بنگارد؛ اما از نزدیک، شاهد و ناظر حملات هوایی رژیم بعث به شهر تهران بوده و در اکثر آثارش به آن، اشاره کرده است: «خوابگاه، البته یک پناهگاه هم داشت، که در هنگامه جنگ و موشک‌باران تهران، یک‌چند، پناه ما بود» (همان، ۱۵۱) و همچنین راکت و بمب انداختن هواپیماهای عراقی بر سر مردم بی‌دفاع را با تمام وجودش تجربه کرده است: «امشب قرار است، هواپیماهای عراقی امیرآباد را بزنند. خوابگاه خلوت شده و با هر آژیر قرمز، پله‌ها را دو تا یکی، می‌کنیم و خودمان را می‌چسبانیم زیر پله‌های ساختمان هفتم. می‌خواستم با چشم خودم هواپیماهای عراقی را ببینم، دیدم. راکت‌انداختنش را هم» (همان: ۱۴۰).

موضوع ایثار و ایثارگری از موضوعات اصلی و اساسی آثار او، به‌شمار می‌روند، همان‌طور که گفته شده است: «ایثار و از خودگذشتگی، اسارت، شهید، شهادت، جبهه و جنگ، نوستالژی وطن، آسیب‌های جنگ، اثرات جنگ، خانواده و جنگ، دفاع و انتقاد از جنگ، میهن، وطن و... از مضمون‌های مهم ادبیات داستان دفاع مقدس است» (سنگری، ۱۳۹۵: ۱۹۲-۱۹۱).

^۱ - گنجان یکی از روستاهای شهرستان رابر است، که در بین روستاهای کشور ایران بیشترین آمار شهید و ایثارگران را دارا است. (gongan)

۲-۲. شرکت و حضور فعالانه زنان در تشکلهای فرهنگی و انقلابی

از موضوعاتی که از نگاه تیزبین نویسنده در آثارش مخفی نمانده است؛ به‌خصوص در متن رمان مورد نظر، جایگاه عملکرد زنان کشور عزیزمان ایران اسلامی است؛ نمی‌شود از حماسه مردان جنگ و نبرد حق علیه باطل گفت و از مجاهدت‌های شیرزنان این سرزمین نگفت؛ برای نمونه، شخصیت‌های زن در آثار سلیمانی، پیوسته در متن حرکت‌های انقلابی حضور داشته و دارند: «شهیدا می‌آمدند، ما پشت تابوت‌هایشان راه می‌افتادیم، شعار می‌دادیم، گریه می‌کردیم و بعد پشت لندکروزهای خاکی سپاه سوار می‌شدیم، شهید را به روستایشان می‌بردیم، به خاک می‌سپردیم و برمی‌گشتیم» (سلیمانی، ۱۳۹۸: ۹۲).

در رمان مذکور، نویسنده، از تلاش و مبارزه مردم و سایر جوانان و نوجوانان روستا در برابر اندیشه‌های ستم‌شاهی، ارباب حکومتی و اختناق‌های حاصل از ظلم و ستم مستکبرین در محل زندگی، سخن گفته و این موضوعات به صورت پرتکرار در آثار دیگر او نیز تکرار شده است؛ برای نمونه، حضور فعال خود و دختران و پسران هم‌فکر و هم‌عقیده‌اش را بیان می‌کند: «انقلاب موفق نشده بود ساختار ظالمانه ارباب و رعیتی روستا را تغییر دهد و به همین دلیل، بعد از آنکه مدت‌ها از پیروزی انقلاب می‌گذشت، بچه‌ارباب‌ها جرأت می‌کردند، دست روی بچه‌های مستضعف بلند کنند. من و برادر کوچکترم که حالا او هم انقلابی شده بود، با یکی از حزب‌اللهی‌ترین انقلابیون روستا که از قضا جوانکی نورسیده بود، جلسه‌ای فوری و فوتی تشکیل دادیم. باید کاری می‌کردیم؛ اگر جلو ترکتازی مستکبران را نمی‌گرفتیم، ای بسا آنها فراموش می‌کردند، اصلاً انقلابی اتفاق افتاده و قرار است وارثان زمین، همین پابرهنه‌ها باشند. شبانه با یک پیت نفت، سراغ تور والیبال مدرسه کهنه رفتیم. تو را آتش زدیم و سپس بیانه‌ای شدیدالحن صادر کردیم» (همان: ۹۶).

نویسنده تا زمانی که در منطقه رابر، زندگی می‌کند از حضور زنان علاوه بر شرکت در مراسم راهپیمایی و تظاهرات علیه نظام ستم‌شاهی، از شرکت در سایر تشکلهای فرهنگی - دینی هم که از دستاوردهای انقلاب اسلامی بوده است، می‌نویسد: «ما در خیابان‌ها شعار می‌دادیم، همان شعارهای همیشگی مرگ بر آمریکا و اسرائیل؛ درود بر این و آن. تا آنجا که یادم است ما شعاری مرتبط با موضوع نمی‌دادیم... عمل حد در یکی از مدارس انجام می‌شد. مردم کرور کرور جمع شده بودند» (همان: ۹۹).

بلقیس سلیمانی، در آثارش به این موضوع توجه دارد که زن مسلمان ایرانی به این نبوغ علمی، فرهنگی و فکری رسیده است که خود را در پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی، در حاشیه نبیند و در واقع، گفتار وی در این موضوع، مبین این اصل است که: «زن مسلمان، به مقامی از ایثار، فداکاری، شرف و عزت رسیده است که سهم او در مبارزه با طاغوت و استکبار جهانی اگر چه از مردها بیشتر نباشد به‌طور قطع، کم‌تر هم نیست؛ شاید بتوان گفت که سر پیروزی انقلاب، شرکت فعال زنان مسلمان بوده است و زنان، از خدمت شبانه‌روزی در پشت جبهه و تدارک مالی در حد توان خود، دریغ نداشته و دوشادوش مردان در مبارزه و خدمت به انقلاب و جنگ، مجروحان و جانبازان، عمل کرده‌اند» (آذری‌قمی، ۱۳۷۲: ۳۴). درجه این پایمردی و استقامت تا حدی بود که گاه، از فرزندان‌شان نیز گذشته بودند؛ و نویسنده نیز به آن اشاره کرده است: «به هر حال حضور زن‌ها در آن قبرستان آبادی، ذهن و خاطره مرا به شایعه‌ای گره زد که همان سال‌ها شنیده بودم و آن، این بود که مادری در اصفهان، فرزند ضد انقلابش را خودش به اطلاعات تحویل داده و خواستار مجازات او شده بود» (سلیمانی، ۱۳۹۸: ۱۰۸).

۲-۳. انقلاب اسلامی

از ویژگی‌های برجسته نثر خانم سلیمانی در بررسی ادبیات پایداری، برجسته‌سازی جایگاه مردم شهرستان رابر، زادگاهش و حضور زنان در روند شکل‌گیری حرکت‌های انقلابی و پیروزی انقلاب اسلامی، اعم از راهپیمایی، تظاهرات‌های مردمی علیه حکومت شاهنشاهی و همچنین دفاع و حمایت از پیروزی انقلاب اسلامی در تمام عرصه‌های جنگی، تحصیلی، فرهنگی، اقتصادی و خودکفایی است. برای مثال، این بانوی متعهد، به یادکرد از صحنه‌های انقلابی و حضور گسترده مردم در تشکلهای انقلابی می‌پردازد:

«انقلاب نباید در آن، دوردست‌ها ادامه می‌داشت. باید عینی می‌شد، برای همین، آن روزها به وفور از عبارت «توحید اجتماعی» حرف می‌زدیم. باید مثل اودیسه می‌رسیدیم به خانه، اما واقعیت این است، که زندگی روزمره بر عقل سلیم، استوار است و زندگی انقلابی با عقل سلیم، فرسنگ‌ها، فاصله دارد» (سلیمانی، ۱۳۹۸: ۸۴). قلم بلقیس سلیمانی در بین نویسندگان زن

معاصر، از این توانایی برخوردار است که بتواند لحظات ناب پیروزی انقلاب اسلامی بر ضد حکومت شاهنشاهی، و شور و هیجان مردمی را در برهم زدن بساط سلطنت و سلطنت‌طلبان، حق مطلب را به بهترین وجه، بیان و ادا نماید. از شرکت مردم زادگاهش در خیابان و طنین‌اندازی نغمات الله اکبرهای شبانه‌روزی و تصنیف‌های انقلابی همگام و همراه سایر شهرها، بنویسد و از تنگناهای فضاها، سیاسی حاصل از اندیشه‌های ساواک، ژاندارمری و نیروهای حکومتی، و از تنگ‌شدن عرصه بر مردم آزادی-خواه و انقلابی و بیان سختگیری‌های عوامل قدرت، در عرصه ادبیات انقلاب و ادبیات پایداری آثاری مانا و ارزشی از خود به یادگار بگذارد زیرا در این مسیر، از اندیشه نویسندگان مبارز راه آزادی بهره‌مند بوده است:

«برادرم از ظلم شاه می‌گوید، نه الان، که حالا ۱۳۵۷ است، پیش از این هم می‌گفت. دو سال پیش، همان وقت که برایم کتاب ماهی سیاه کوچولوی صمد بهرنگی و خداحافظ شهر شهادت دکتر شریعتی را آورده بود، خودش کتاب‌های کوچک مؤسسه راه حق قم را می‌خواند. وقتی برادرم به شاه، بد و بیراه می‌گوید، جهان، یکسره چشم و گوش؛ سنگ‌ها و بوته‌های مزرعه و آسمان آبی در خدمت دستگاه مخوف ساواکند» (همان: ۷۴).

نویسنده، قصد ندارد که فقط خود، همشهریان و اعضای خانواده‌اش را به عنوان «انقلابیون دوآتشه» معرفی کند؛ چنانچه از شواهد متن، برمی‌آید؛ او با قصد حقیقت‌جویی و واقع‌نگری، اگر یکی از اعضای درجه‌یک خانواده‌اش هم، عقیده و تفکری برخلاف اندیشه‌های انقلابی داشته باشد؛ بدون هیچ‌گونه ترس و واهمه‌ای ابراز می‌دارد: «شنیدن خبرها- [از رادیو] - اولویت همه خانواده بود، حتی مادرم که به رادیو، به چشم قوه خورک نگاه می‌کرد، مادرم خبرها را که می‌شنید، خودش را می‌رساند روی تپه‌های سنگی وسط روستا؛ زن‌ها را دور خودش جمع می‌کرد و خبرها را آن‌جور که صلاح می‌دید به گوش اهالی می‌رساند» (همان: ۶۳) و حتی از اختلاف عقیده مادر، و خانواده‌اش در زمینه سلطنت‌طلبی مادر و ضدشاهی بودن سایر اعضای خانواده‌اش هم یاد می‌کند: «در خانه ما، اما انقلاب ادامه داشت؛ دعوای مادرم، برادرم و حالا نامزد خواهرم ادامه داشت. مادرم حالا تبدیل به چهره‌ای شاه‌دوست، در منطقه شده بود و این باعث آبروریزی بود، دست‌کم برای انقلابی‌های خانواده. ماجرا وقتی اوج گرفت که انقلابیون روستا و روستاهای اطراف، به خانه ما هجوم آوردند و به آن، سنگ انداختند و پاک، ما را بی‌آبرو و بی‌حیثیت کردند. مادر، کوتاه نیامد. گفت اگر خانه را هم بر سرش خراب‌کنند، بر سر ایمان خویش می‌ایستد، ایستاد. برای همیشه، شاه‌دوست باقی ماند. انقلاب که پیروز شد، برای کاری به کرمان رفته بود. شب بیست و دوم بهمن، از غصه مریض شد» (همان: ۷۹-۸۰).

خانم سلیمانی، به عنوان یکی از زنان متعهد و مبارز در عرصه پیروزی انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی، اعتقاد به خانه‌نشینی زن به شیوه سنتی ندارد. بنابراین، زنان قهرمان و مبارز داستان‌های او، با الگوپذیری از فاطمه (س) و زینب (س) عرصه را برای رجزخوانی دشمن، خالی نمی‌گذارند؛ نویسنده با توصیفات خود، به جذابیت موضوع می‌افزاید: «یک روز به بهانه‌ای خود را به شهر کوچک می‌رسانم، و پشت سر مردهایی راه می‌افتم که در خیابان راه افتاده‌اند و مرگ‌برشاه می‌گویند. شوهرخاله‌ام معاون پاسگاه است. پشتم گرم است. محال است آن مرد مهربان سبیلو، به روی این جوان‌ها، که یکی‌شان پسر حاج اسمال است و دیگری دختر مش ایران، آتش بگشاید» (همان: ۷۸).

نویسنده، در ترسیم و توصیف فضای مبارزاتی شهر رابر در عرصه پیروزی انقلاب و روحیه انقلابی مردم شهرش، و اینکه همگام و همراه سایر شهرها و مردم کشور از ابتدا در تمام جریان‌های انقلابی بوده‌اند، نظیر: تعطیلی مدارس و کارخانه‌ها؛ از قلم نمی‌اندازد و حرکت‌های انقلابی دانش‌آموزان و کارگران را هم مد نظر قرار می‌دهد: «سال پنجاه و هفت، نه‌تنها در خانواده ما، که در کل روستا، رادیو بی‌بی‌سی، مرجع اخبار به حساب می‌آمد. اهالی که به هم می‌رسیدند خبرها را با هم رد و بدل می‌کردند و البته تجزیه و تحلیل. آن‌طوری که رادیو بی‌بی‌سی می‌گفت، انقلاب می‌رفت که به ده‌کوره‌ها هم برسد، که پاییز زمستان پنجاه و هفت به روستای ما هم رسید، علت آن هم، بازگشت جوانان به روستا بود. مدارس و کارخانه تعطیل شده بودند و جوان‌ها برگشته بودند، پیش خانواده‌هایشان و آنها بودند که اولین تظاهرات را در مرکز بخش، شکل دادند و به خانه سلطنت‌طلب‌ها هجوم بردند» (۱۳۹۸: ۶۴، ۸۰، ۸۳، ۸۴، ۸۶ و ۱۰۲).

۲-۴. انقلاب و تغییر برخی از نام‌ها

خانم سلیمانی، در رمان مورد نظر، به یکی از جلوه‌های فرهنگی انقلاب در تغییر نام‌هایی همچون دختر بس، کنیز، و... به نام‌های مذهبی اشاره می‌کند. از آنجا که اسامی همچون گل‌بس و دختربس (گل، (دختر) بس است؛ دختر زاییدن بس است)، در جوامع روستایی که دختر را نان‌خور اضافی می‌دانستند و نسبت به پسر و دختر نگاه تبعیض‌آلود داشتند، رایج بود؛ اما با ورود جریان فرهنگی انقلاب، نام‌هایی نظیر فاطمه، فرزانه، صدیقه و... جایگزین نام‌های مذکور شدند. در این میان، دختران و زنان نیز تحت تأثیر شرایط تازه، با اشتیاق، به تأسی از اسامی دختران معصومین (ع)، نام‌های مذهبی برای خود برگزیدند؛ و با مراجعه به مراکز ثبت احوال، اسامی خود را به اسم‌های مذهبی تغییر دادند. نویسنده به این حرکت فرهنگی اشاره کرده و می‌نویسد:

«بعد از انقلاب، خیلی از کنیزها و گل‌بس‌های روستای من، نامشان را به فرزانه و فاطمه تغییر دادند» (سلیمانی، ۱۳۹۸: ۹).

نویسنده ذکر می‌کند که اسامی نظیر کنیز، گل‌بس، خیرالنساء، قدم‌خیز، گلشن و مهرنسا را طبقه ضعیف جامعه، برای دختران خود برمی‌گزیدند ولی طبقه ارباب‌ها، متمولین و خرده‌مالک‌ها، اسامی روز، خواننده‌ها و مشاهیر هنری و... را برای فرزندان‌شان انتخاب می‌کردند: «اولین بار در دوره دبیرستان بود که فهمیدم نام آدم‌ها، برآمده از طبقه و اقلیم آنهاست. دخترهای خرده مالک‌های منطقه، اکثراً نام‌هایی همچون ژاله، ژیل، شعله، پروین، ناهید، فروغ و... داشتند. نام‌هایی کمتر مذهبی، بیشتر ملی یا برگرفته از طبیعت» (همان: ۸).

البته فرهنگ تغییر نام در آستانه انقلاب، در تغییر برخی از نام‌های مردانه نیز اثرگذار بوده است و اسامی پسران نیز برمبنای فرهنگ اسلام تغییرات انقلابی پیدا کرد: «در همان سال‌ها بود که روستا پر شد از ابوذرها، یاسرها و روح‌الله‌ها، که قدم بر روی چشم ما و خاک روستا گذاشتند» (همان: ۸۵).

خانم سلیمانی، از نویسندگانی نیست که با نگاهی ناامید به انقلاب و اندیشه‌های انقلابی بنگرد، نگاه او به انقلاب، نگاهی امیدوار است و از جمله افرادی است که «از پس ابرهای تیره یأس و سرخوردگی، که گاه آسمان چشم و قلب مردم ستم‌دیده را فرا می‌گیرد، به روشنایی افق فردا و پیروزی نزدیک، چشم می‌دوزد و می‌کوشد، با نوید شکست بی‌تردید ستم و پیروزی حقیقت و عدالت، بارقه امید را در قلب‌ها روشن نگاه دارد» (سنگری، ۱۳۸۹: ۷۴).

۲-۵. مسایل سیاسی

دیکتاتوری، در هر کشوری که نهادینه شود؛ از یک‌سو استبداد و فقدان آزادی سیاسی، اجتماعی و بیان، و همچنین تمام ارزش‌ها، فضایل اخلاقی، اجتماعی و معنوی آن کشور را پایمال می‌کند، و از سوی دیگر، ردایل فردی، اجتماعی و حکومتی، مجال ظهور می‌یابند. حکومت ستم‌شاهی با تأسی از اربابان جنایتکار خود نظیر آمریکا، اسرائیل و انگلیس در سرتاسر این کشور پهناور، ناامنی و ترس از حکومت جابرانه و ستم‌پیشه خود را رواجی گسترده داده بود؛ و مردم را به آلودگی‌های ترس از عوامل حکومتی یعنی ساواک، کشانده بود، به‌طوری که در ذهن عامه مردم ویژه طبقات فرودست جامعه، نهادینه شده بود که در تمام فضای شهرها، روستاها، کوچه‌ها، دشت و دمن و حتی در فضای خانه مردم و در هر جایی، میکروفون‌ها (یا به اصطلاح مردم عامه، انگشترهای هواچاق) تعبیه شده است، که صدای معترضین و حرکت‌های اعتراضی آنها را به سمع و نظر مسئولین و مامورین حکومتی می‌رساند:

«برادرم ناراضی است و انقلابی، و روزی در دشت گسترده خالی از سکنه‌ای، از شاه و دم و دستگاهش بد می‌گوید و من در جست‌وجوی میکروفون‌ها و عوامل امنیتی به آسمان چشم می‌دوزم» (سلیمانی، ۱۳۹۸: ۳۰). هانا آرنت، در خصوص این‌گونه ترس‌افکنی حکومت‌های دیکتاتوری در دل مردم می‌گوید: «کارکرد واقعی ارباب در این است که مردم را پس از ترساندن آنان، یکسره به افرادی مطیع تبدیل کند» (آرنت، ۱۳۹۰: ۱۰۶).

با توجه به فضای خفقان حکومت ستم‌شاهی، در هر جایی از کشور، جاسوسان و مزدوران حکومتی که خود را نوکر تمام‌عیار حکومت می‌دانستند، ترس و دلهره به یک آسیب بزرگ اجتماعی تبدیل شده بود. به‌طوری که مردم، پیوسته، خود را در برابر دوربین‌های حکومتی حس می‌کردند و زندگی توأم با ناامنی و ترس و هراسی را سپری می‌کردند؛ فضای ترسناکی که حکومت ستم‌شاهی به نام ساواک - نیروهای حکومتی دست‌نشانده وقت - و سانسورهای سختگیرانه، آزادی بیان را از اهل قلم گرفته بود،

به‌طوری که حتی اجازه انتشار آثار نمادین با درون‌مایه حکومت‌ستیزی و مبارزه با آزادی و اختناق، وجود نداشت؛ و آثار محدودی هم که نوشته می‌شد، باید در انتشاراتی‌های زیرزمینی و با امکانات محدود، به‌صورت مخفیانه شکل می‌گرفت؛ و اگر این آثار، در دست افرادی یافت می‌شد، دارندگان و نویسندگان با شکنجه و زندانی و مجازات‌های سخت عقوبت می‌شدند. از نمونه کتاب‌هایی که در زمینه مسایل سیاسی، خانم سلیمانی از آن به‌صورت پرتکرار در آثارش نام می‌برد، ماهی سیاه کوچولو نوشته صمد بهرنگی، آثار دکتر شریعتی و آثار منتشرشده مؤسسه راه حق قم می‌باشند؛ که سهم به‌سزایی در روشنفکری جوانان و مردم انقلابی داشته‌اند که به آن اشاره شده است. «وقتی برادرم به شاه، بد و بیراه می‌گوید، جهان یکسره چشم و گوش، سنگ‌ها و بوته‌های مزرعه و آسمان آبی در خدمت دستگاه مخوف ساواکند» (همان: ۷۴).

با توجه به ویژگی رئالیستی آثار نویسنده، اوضاع جامعه وقت را می‌توان به خوبی مشاهده کرد: «ساواک را می‌شناسم، از رادیو بی‌بی‌سی و برادرم شنیده‌ام، از آن می‌ترسم و نگران برادرم هستم. از همان وقت‌ها، که برادرم تازه پشت لبش سبز شده بود از شاه، ساواک و کل حکومت، بد می‌گفت. مادرم مدام قربان‌صدقه شاه می‌رفت و درد و بلای او را، به جان خود می‌خواست، از همان سال‌ها می‌ترسم» (همان: ۷۴).

فضایی که ساواک در جامعه، به وجود آورده بود باعث ترس و هراس تمام اقشار شده بود به‌طوری که این ترس، تا مغز استخوان تمام مردم ایران را در بر گرفته بود و بسیاری از جوانان و مبارزین این مرز و بوم، طعم تلخ شکنجه‌های وحشیانه آنها را چشیده بودند و این ترس‌افکندن در دل مردم مخالف و آزاداندیش، از خواستگاه‌های تمام حکومت‌های دیکتاتوری می‌باشد. بوشه اعتقاد دارد: «استبداد با دهشت‌افکنی، مردم را نسبت به هم، بی‌اعتماد می‌کند تا آنان به فکر امنیت فردی خود بیفتند؛ چون وقتی در پیکره واحدی بیندیشند، ترسو و ضعیف می‌شوند» (بوشه، ۱۳۸۵: ۲۱۶).

از دیگر مسایل و موضوعات سیاسی که در اکثر آثار سلیمانی تکرار شده است، مرگ افراد مخالف با انقلاب و اندیشه‌های انقلابی است که این موضوع، در شکل‌های متفاوت ولی با محتوایی تقریباً یکسان، بیان می‌شود؛ گاهی سرنوشت تلخ افراد فریب‌خورده توسط گروهک‌های ضدانقلاب و مجاهدین خلق، در آثار خانم سلیمانی نیز نمایان است؛ نظیر: شخصیت سعید و دو جوان اعدامی در «بازی آخر بانو»، عزیز در رمان «مارون»، احمد در «شب طاهره»، «هر دو گویا دانشجو بودند و فعال. یکی از آنها اعدام شده بود و دیگری شایع شده بود، در یک درگیری کشته شده. آنچه مهم بود مرگ این دو جوان در سال ۱۳۵۹ نبود، بلکه فضای ترس و نگرانی بود که در منطقه حاکم شده بود. حالا حقیقتاً خانواده‌ها نگران بچه‌های انقلابی‌شان شده بودند، همان‌ها که کتاب و روزنامه و نشریه می‌خواندند» (سلیمانی، ۱۳۹۸: ۹۱) و در اکثر آثار سلیمانی به سرنوشت این دو جوان سیاسی پرداخته شده: «سرنوشت قبرهای آن دو جوان و خانواده تار و مار شده‌شان حسابی ترسانده بودم. آن دو به رسم معمول منطقه، بعضی از مذهبی‌ها و طرفداران نظام طی مراسمی سیاسی قبرهای آن دو جوان را صاف کردند، نشانه‌ها را از بین بردند و روی قبرهای صاف شده، غسلخانه ساختند» (همان: ۹۱-۹۲).

از مسایل سیاسی بارزی که در متن به آن اشاره شده، به موضوع جالبی برخورد می‌کنیم که از دوران‌دیشی زنانه یا مادرانه - در خصوص آسیب‌های احتمالی که جوامع در بدو انقلاب‌های حکومتی و ساختار کلی به آن دچار می‌شوند - حکایت دارد که مردم ایران هم در ابتدای انقلاب شاهد آن بوده‌اند: «مادرم اما در جهان روزمره نفس می‌کشید، خطرات آن را می‌دانست. صدای پای انقلاب را که شنید، چند گونی برنج دم‌سیاه آمریکایی خرید و در کنج انباری پنهان کرد. حلب‌های هفده کیلویی روغن نباتی، گونی‌های قند و از همه مهم‌تر، بشکه‌های نفت را هم پنهان کرد. او می‌دانست این انقلابی که هر شب رادیو بی‌بی‌سی، خبرهایش را با آب و تاب تعریف می‌کند، زندگی روزمره را هدف گرفته است» (همان: ۸۰-۸۱).

۳. نتیجه‌گیری

با بررسی رمان «نام کوچک من بلقیس» که پایه و اساس این پژوهش است، این نتایج حاصل شد: نویسنده، نگاه ویژه‌ای به انقلاب و پیامدهای انقلابی و زندگی مردم در آستانه پیروزی انقلاب اسلامی، جنگ و دفاع مقدس داشته است؛ در روایت‌گری خانم بلقیس سلیمانی، حضور زنان در طی جریان‌ات انقلاب و دوران دفاع مقدس، پررنگ و فعال به تصویر کشیده شده است؛ این رمان، یک زندگینامه خودنویسته است که در آن، روایت زندگی نویسنده با تصویرسازی‌های دقیق

همراه با نگاهی زنانه و عمیق به موضوعات جنگ، همراه شده است که از ویژگی‌های اصلی این رمان به‌شمار می‌رود؛ در پی فضای فرهنگی که دفاع مقدس به روی نویسندگان گشود، مجالی برای نمایان شدن و رشد استعدادها و تازه‌ای همچون بلقیس سلیمانی فراهم شد تا تصاویری واقع‌گرا از استبدادستیزی مردم رابر و مجاهدت مردمان روستاهای این شهرستان، خلق کند. بر اساس مطالعه و بررسی این رمان، پاسداری از دین، عشق به وطن و استبدادستیزی و سایر مؤلفه‌ها و آرمان‌های ادبیات پایداری از مهم‌ترین مواردی است که در این رمان به آن، پرداخته شده است.

فهرست منابع

الف- منابع فارسی

- قرآن کریم، ترجمه الهی قشمه‌ای. تهران: نشر دانش‌آموز.
- آذری قمی، احمد. (۱۳۷۲). *سیمای زن در نظام اسلامی*. چاپ اول. قم: مؤسسه دارالعلم.
- آرنت، هانا. (۱۳۹۰). *توتالیتاریسم*. ترجمه محسن ثلاثی. چاپ سوم. تهران: ثالث.
- آریان‌پور، امیرحسین. (۱۳۵۴). *جامعه‌شناسی هنر*. تهران: دانشگاه تهران.
- آرین‌پور، یحیی. (۱۳۷۵). *از صبا تا نیما*. ج ۲. تهران: زوار.
- انوشه، حسن. (۱۳۷۶). *فرهنگ نامه ادب فارسی*. ج ۲، تهران: سازمان چاپ و انتشارات.
- بوشه، راجر. (۱۳۸۵). *نظریه‌های جباریت*. ترجمه فریدون مجلسی. تهران: مروارید.
- خواجeh سروی، غلامرضا. (۱۳۹۱). «نسبت انقلاب اسلامی ایران با بیداری اسلامی: تشابه و تمایز». *مطالعات انقلاب اسلامی*. شماره ۲۸، صص ۹۵-۱۱۰.
- سرشار، محمدرضا (رضا رهگذر). (۱۳۷۵). *منظری از ادبیات داستانی پس از انقلاب*. تهران: آزادی.
- سلیمانی، بلقیس. (۱۳۸۰). *تفنگ و ترازو*. تهران: روزگار.
- سلیمانی، بلقیس. (۱۳۹۸). *نام کوچک من بلقیس*. تهران: ققنوس.
- سنگری، محمدرضا. (۱۳۸۹). *ادبیات دفاع مقدس*. ج ۳. تهران: پاییزان.
- سنگری، محمدرضا. (۱۳۸۹). *ادبیات دفاع مقدس (مباحث نظری و شناخت اجمالی گونه‌های ادبی)*. تهران: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس.
- سنگری، محمدرضا. (۱۳۹۵). *ادبیات دفاع مقدس (مباحث نظری و شناخت اجمالی گونه‌های ادبی)*. چاپ دوم، تهران: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس.
- صرفی، محمدرضا. (۱۳۹۳). «گستره ادبیات پایداری». *نشریه ادبیات پایداری*. شماره ۱۰، صص ۲۰۷-۲۳۸.
- صنعتی، محمدحسین. (۱۳۸۹). *آشنایی با ادبیات دفاع مقدس*. تهران: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس.
- گرچی، مصطفی. (۱۳۹۹). *جریان‌شناسی نثر معاصر*. تهران: دانشگاه تهران.

References

- The Holy Quran*. translated by Allahi Qeshmehi. Tehran: Danesh Amooz.
- Anousheh, H. (1997). *Persian Literature Dictionary*. Volume 2, Tehran: Printing and Publishing Organization. (in persian)
- Arianpour, Y. (1996). *From Saba to Nima*. Volume 2. Tehran: Zovar. (in persian)
- Arianpour, A. H. (1975). *Sociology of Art*. Tehran: University of Tehran. (in persian)
- Azari Qomi, A. (1993). *The Appearance of Women in the Islamic System. First Edition*. Qom: Dar-e-Elam Institute. (in persian)
- Arendt, H. (1991). *Totalitarianism*. Translated by Salasi, M. Third Edition. Tehran: Saleshe. (in persian)
- Bouche, R. (1986). *Theories of Tyranny*. Translated by Majlesi, F. Tehran: Morvarid. (in persian)

- Gorji, M. (2010). *The Flow of Contemporary Prose*. Tehran: University of Tehran. (in persian)
- Khaja Sarvi, Gh. (2012). The Relationship between the Islamic Revolution of Iran and the Islamic Awakening: Similarities and Differences. *Islamic Revolution Studies*. Issue 28, pp. 95-110. (in persian)
- Sanati, M. H. (2010). *Introduction to the Literature of the Sacred Defense*. Tehran: Foundation for Preservation of Works and Publication of Sacred Defense Values. (in persian)
- Sangari, M. R. (2010). *Literature of the Sacred Defense*. Volume 3. Tehran: Paeizan. (in persian)
- Sangari, M. R. (2010). *Literature of the Sacred Defense (Theoretical Discussions and a Brief Introduction to Literary Genres)*. Tehran: Foundation for the Preservation of Works and the Publication of Values of the Sacred Defense. (in persian)
- Sangari, M. R. (2016). *Literature of the Sacred Defense. (Theoretical Discussions and a Brief Introduction to Literary Genres)*. Second Edition. Tehran: Foundation for the Preservation of Works and the Publication of Values of the Sacred Defense. (in persian)
- Sarfi, M. R. (2014). The Scope of Sustainable Literature. *Sustainability Literature Journal*. Issue 10, pp. 207-238. (in persian)
- Sarshar, M. R. (Reza Rahgozar). (1996). *A Perspective on Fiction Literature after the Revolution*. Tehran: Azadi Publications. (in persian)
- Soleimani, B. (2001). *Rifle and Scale*. Tehran: Rouzegar. (in persian)
- Soleimani, B. (2019). *My Little Name is Belghis*. Tehran: Qognoos Publications. (in persian)